

**Momčilo Mitrović, IZGUBLJENE ILUZIJE.
PRILOZI ZA DRUŠTVENU ISTORIJU SRBIJE 1944-1952,
Beograd 1997.**

U relativno kratkom, ali sa političkog i ekonomskog stanovišta, veoma dinamičnom razdoblju od 1944. do 1952. godine, u Srbiji su se odigrale krupne promene. U ovoj knjizi dr Momčilo Mitrović je prikupio veliki broj svojih kraćih, većim delom, objavljenih radova, s ciljem da prikaže političku, ekonomsku i društvenu stvarnost Srbije u tom razdoblju. Takva vrsta radova, prezentiranje u jednoj knjizi velikog broja malih, naizgled nepovezanih celina, ima smisla ukoliko se njihovim sadržajem, u dobro sklopljenom mozaiku, uspešno prikažu karakteristične pojave, procesi i zbivanja jednog hronološki realno omeđenog razdoblja. To je Mitroviću, budući da se gotovo dve decenije bavi raznim problemima posleratnog razvoja Srbije i Jugoslavije, umnogome pošlo za rukom. Uspeo je da prikaže društvenu, političku, ekonomsku i idejnu stvarnost posleratne Srbije obradom pojedinačnih tema u jednom radu ili više kratkih radova. U knjizi se može uočiti nekoliko tematskih celina. Na unutrašnjem planu to su "revolucionarne mere" – konfiskacija, nacionalizacija, agrarna reforma, kolonizacija, obnova i izgradnja, Petogodišnji plan i sudovi časti, a na spoljnom – razmimoilaženje sa svojim ideološkim uzorom SSSR-om i početak traženja originalnih političkih i ekonomskih rešenja.

Istraživanje je izloženo u pet glava, problemski koncipiranih, koje sve zajedno ne predstavljaju užu tematsku celinu. Prva glava "Godina posle" prikazuje osnovne probleme obnove Srbije u ratnim i posleratnim uslovima 1944-1947. godine, koju su pratile korenite promene ekonomskih i političkih odnosa. U drugom delu tog poglavlja autor je izneo jedan od pionirskih radova u našoj historiografiji o temi "Plakat kao istorijski izvor". U drugoj glavi "Kako su razvlašćeni" Mitrović je na primeru jugoistočne Srbije rekonstruisao promenu svojinskih odnosa u najznačajnijoj privrednoj grani Srbije – poljoprivredi. Obuhvatio je agrarne reforme 1945-1946. i 1953-1954. Treća glava

“Skriveni ciljevi – sudovi časti” je nešto obimnija. Sud za suđenje zločina prestupa protiv srpske nacionalne časti, predstavljao je instrument za sankcionisanje kolaboracije tokom okupacije. Autor je priložio jedan broj sudskih presuda sudova časti protiv viđenijih ljudi u Beogradu: Sime Pandurovića, Žanke Stokić, nekoliko profesora Beogradskog univerziteta. Četvrta glava “Izgubljene iluzije” po naslovu identična a po sadržaju najbliža naslovu knjige, prikazuje značaj koji je nova vlast davala političkom radu s omladinom. Peta glava “Revolucionarni subjekti na delu” je najobimnija i tematski najraznovrsnija. Prikazuje aktivnost partije u istočnoj Srbiji, industrijalizaciju zemlje 1947-1952, SKOJ 1944-1948, aktivnost komunista požarevačkog kraja u organima narodne vlasti i masovnim organizacijama i na kraju odraz Rezolucije Informbiroa na partijsko članstvo u požarevačkom kraju.

Literarno formulisani naslovi svih glava, koji u tom radu predstavljaju najupečatljiviji detalj, ipak svojim sadržajem ne ispunjavaju ambiciozno postavljene istraživačke ciljeve koje su nagovestili. Taj rad, koji odlikuje obilje faktografskog materijala u tekstu, ali sa skromnim naučnim aparatom, otvorio je čitav niz tema, od kojih neke zaslužuju studijsku i monografsku obradu.